

5. Общая теория права и государства: Ученик / Под. ред. В. В. Лазарева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристъ, 2003.
6. Скворцова О. В. Зміна обставин як підстава звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених.. — Сімферополь. — 2006. — Вип. 9. — С. 188 — 194.
7. Черданцев А. Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. — М.: Юрайт-М, 2001.

УДК 347.77

О. В. Ришкова

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Система захисту права інтелектуальної власності в Україні не є ще остаточно сформованою. Створено багато установ, на які покладено обов'язок захищати право інтелектуальної власності, а масштаби його порушення не зменшуються. Захист права інтелектуальної власності здійснюється місцевими і господарськими судами, органами прокуратури і внутрішніх справ та багатьма іншими органами і установами. Прийнято низку важливих законодавчих актів та інших нормативно-правових актів, вживається ряд інших заходів, спрямованих на посилення захисту права інтелектуальної власності [1, С. 5-9]. Все ж стан захисту права інтелектуальної власності потребує кардинального поліпшення.

Не слід не зважати на те, що масштаби правопорушень у сфері інтелектуальної власності зростають в усьому світі. Як свідчить світова практика, шкода від цих порушень сягає астрономічних цифр. «Піратський» музичний ринок зріс до понад 4 мільярди доларів США. Зростає піратство в Інтернеті. Цьому сприяє організована злочинність, яка носить глобальний характер. Зростає кількість підпільних заводів, фабрик, цехів, окремих майстерень по виробництву контрафактних об'єктів права інтелектуальної власності.

Напруженою залишається ситуація у сфері захисту права інтелектуальної власності в Україні. Колегія Міністерства освіти і науки України, заслухавши доповідь голови Державного департаменту інтелектуальної власності, констатувала зростаючу кількість справ, пов'язаних із порушеннями права інтелектуальної власності [2].

Зрозуміло, що посилення боротьби з порушеннями права інтелектуальної власності потребує тривалих державних зусиль економічного, правового, фінансового, матеріально-технічного характеру, всебічного стимулювання і заохочення. Слід визнати на державному рівні, що захист права інтелектуальної власності в сучасних умовах в Україні набуває першочергового завдання.

Норми про захист права інтелектуальної власності розпорошені по різних законах про інтелектуальну власність або по законах, причетних до попередніх законів. Кожний закон України про інтелектуальну власність містить свою власну систему

норм про захист права на той об'єкт, якому присвячений цей закон. Вони між собою часто бувають суперечливі, не узгоджені, містять певні прогалини, малоефективні. В цих законах відсутні норми, які б визначали поняття та види порушення права інтелектуальної власності на той об'єкт, якому присвячений закон. В цілому зазначені системи не складають єдиної цільної, надійної і ефективної системи захисту права інтелектуальної власності.

Новий Цивільний кодекс України також не створив такої системи. Захисту права інтелектуальної власності, як відомо, присвячена лише одна стаття, яка в основному складається із декларативних норм. Залишається лише ст. 16 ЦК [3, С. 44], норми якої можуть застосовуватися для захисту права інтелектуальної власності. Проте, на мою думку, ці норми в сучасних умовах України не спроможні забезпечити надійний і ефективний захист права інтелектуальної власності.

Причина нездатності зазначених норм надійним чином захистити право інтелектуальної власності полягає в їх цивільно-правовій природі. Як уже відзначалося, засади цивільно-правового захисту права інтелектуальної власності не відповідають сучасним вимогам. Цивільно-правовий захист носить компенсаційний характер. Це означає, що порушник права інтелектуальної власності зобов'язаний відповідати лише в межах завданих збитків. Розмір завданих збитків зобов'язаний довести потерпілий. Довести факт заподіяння збитків та їх розмір не так просто. Все це істотно полегшує становище порушника, він може лише заперечувати наявність тих чи інших фактів. Іншими словами, суб'єкту права інтелектуальної власності — позивачу досить важко довести справжній розмір завданих порушенням збитків. Як правило, порушники несуть майнову відповідальність за завдані ними збитки в розмірах, далеких від справжніх розмірів.

Це особливо яскраво видно на прикладі кримінально-правової відповідальності. За ст. 176 ККУ [4, С. 420-421] максимальний розмір штрафу за вчинення злочинних дій складає дві тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає 34 тисячі гривень.

Отже, за ст. 176 ККУ якщо розмір матеріальної шкоди буде у двісті і більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то в цифрах це виглядає так: розмір матеріальної шкоди від 3400 і до 117000 штраф буде складати від 3400 до 17000 грн. Якщо ж матеріальна шкода завдана у особливо великому розмірі, тобто від 17000 грн. і далі без обмежень, то штраф буде складати від 17000 до 34000.

Якщо матеріальна шкода завдана діями службової особи, то незалежно від її розміру штраф буде складати від 8 500 до 17000.

За порушення прав на торговельні марки, комерційні найменування та географічні зазначення, результатом яких буде завдана матеріальна шкода у великому розмірі штраф складатиме від 3 400 до 17 000 грн. Великий розмір матеріальної шкоди у цьому випадку вважається таким, коли доход у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто від 51 000 і більше грн.

Таким чином, якщо розмір матеріальної шкоди (майнових збитків) складатиме від 3400 до 17000 грн., то і штраф складатиме в такому ж розмірі — від

3400 до 17 000. Якщо ж розмір майнової шкоди (збитків) буде від 17 000 грн. і до без обмежувальної відмітки — 50000-10000 і більше — штраф буде присуджено лише у межах 34 000. У такому випадку розмір штрафу не підвищується. Злочинця-порушника права інтелектуальної власності не можна кривдити, йому також слід щось залишити.

Ще більше вражає покарання за дії, передбачені частинами першою і другою статей 176 і 177 ККУ, якщо вони вчинені службовою особою з використанням службового становища підлеглої особи. Розмір штрафу значно менший від покарання, передбаченого зазначеними частинами цих статей.

Викликає здивування й те, що ст. 229 ККУ не передбачає кримінальної відповідальності за незаконне використання торговельної марки, комерційного найменування та географічного зазначення, якщо матеріальна шкода (майнові збитки) будуть завдані у особливо великому розмірі. Законодавець знайшов за доцільне обмежитися лише кримінальною відповідальністю за вчинення зазначених дій, результатом яких є матеріальна шкода (майнові збитки) у великому розмірі. Правда, цей розмір більший. В грошовому виразі це 51 000 і більше. Проте, штраф може бути присуджений в розмірі від 3400 до 17 000 грн. і ні копійки більше.

Отже, як бачимо, ні компенсаційний характер цивільно-правової відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, ні кримінальна відповідальність в сучасних умовах не здатні забезпечити надійний і ефективний захист права інтелектуальної власності. Вихід з цього становища вбачається в істотному посиленні і цивільно-правової, і кримінальної відповідальності. Законодавства багатьох зарубіжних країн пішли саме цим шляхом.

Посилення цивільно-правової відповідальності в Україні, на нашу думку, можна було б здійснити шляхом заміни компенсаційного принципу так званім кратним принципом. Кратний принцип полягає в тому, що майнова відповідальність збільшується у два і більше разів від розміру завданих збитків.

Кратність розміру відповідальності повинна бути встановлена законом. Але вважаємо, що кратність повинна визначатися від розміру завданих порушенням права інтелектуальної власності збитків. Зазначена кратність повинна залежати від, принаймні, кількох факторів. Передусім, має братися до уваги розмір завданих збитків. При цьому із збільшенням розміру завданих збитків має збільшуватися кратність.

Кратність відповідальності має залежати від повторності вчинення порушення права інтелектуальної власності. Має враховуватися характер порушення і його соціальна небезпека в сучасних умовах. При визначенні кратності мають бути враховані й інші фактори, що мають істотне значення для справи. В цій системі норм має обов'язково бути правило про виконання судового рішення, прийнятого по справі про порушення права інтелектуальної власності.

Своєчасному виконанню постанови суду по справі з права інтелектуальної власності може ефективно сприяти «лічильник». За цим правилом суд має постановити дату виконання судового рішення, безперечно того, яке набуло законної сили. Якщо на дану дату порушник рішення суду не виконав, починається нарахування штрафу (пені) за кожний день прострочення, який нарастає за кожним днем.

При цьому верхні розміри майнової відповідальності за порушення права інтелектуальної власності не повинні обмежуватися. Має бути чітко встановлений принцип — чим більший розмір шкоди, завданої порушенням права інтелектуальної власності, тим суворіша має бути відповідальність.

Проблему захисту права інтелектуальної власності ускладнює поява всесвітньої мережі Інтернет.

З огляду на вищевикладене, видається доцільним створення єдиної і неподільної системи відповідальності за порушення права інтелектуальної власності на будь-який об'єкт цієї власності.

Принципове питання постає, в якому законодавчому акті має бути поміщена система норм про захист права інтелектуальної власності.

Включення системи захисту права інтелектуальної власності до Цивільного кодексу також недоцільно, оскільки Кодекс щойно прийнятий і внесення до нього змін ближчим часом виключається. Окремого закону про цивільно-правову відповідальність за порушення права інтелектуальної власності також прамати недоцільно.

Вважаємо, що ефективний захист об'єктам права інтелектуальної власності може бути наданий з прийняття самостійного Кодексу про інтелектуальну власність.

Література

1. Шемшученко Ю. С. Вступне слово до книги «Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони». — К., 2004. — С. 5-9.
2. Рішення колегії Міністерства освіти і науки «Про проблеми захисту прав інтелектуальної власності та шляхи їх вирішення» від 04. 12. 2003. — № 12/2-16.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40-44. — Ст. 44.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001р. — К., 2001. — С. 420-421.

УДК 340.15:347.19.001.32

Ю. Ю. Акіменко

ЮРИДИЧНА ОСОБА В РИМСЬКОМУ ПРАВІ: ГЕНЕЗА

Юридичні особи самим своїм існуванням завдячують розвиткові цивільного обігу, тому розвиненість диференційованої сітки юридичних осіб у законодавстві та на практиці є найвірогіднішим свідченням успішності розвитку ринкових відносин у суспільстві. Існування юридичної особи як цілісного системного явища викликане економічною необхідністю, яка, виявляючись у діях людей, змушує їх, з одного боку, пристосовуватися до вже існуючих умов, а з іншого — створювати передумови для розвитку самого явища і суспільства. Нині поняття юридичної особи стає одним із найбільш спірних. На ньому зосереджуються інтереси різних соціальних груп і напрямів: компроміси тут майже неможливі, бо йдеться не про що інше, як про напрями розвитку економічного законодавства. Це питання нині стає особливо актуальним, оскільки в сучасних умовах з урахуванням попе-